

Zemanek, Alicja

---

450 lat najstarszego Ogrodu Botanicznego (Międzynarodowe Sympozjum "Ogrody botaniczne - przeszłość, terażniejszość, przyszłość", Padwa, 29-30 czerwiec, 1995)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 40/4, 168-172

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nienaukowe. Uzpełnieniem spotkania w Brnie było zwiedzanie Muzeum Mendla w klasztorze Augustianów oraz niewielkiego ogródka doświadczalnego, w którym wykonywane były doświadczenia o kluczowym znaczeniu dla nauki. Na zakończenie uczestnicy sympozjum wzięli udział w całodziennym wycieczce „Śladami Grzegorza Mendla”, odwiedzając miejsca związane z jego życiem i działalnością. W większości z nich znajdują się dziś pomniki lub tablice upamiętniające skromnego uczonego, który nie przewidywał zapewne swej ogromnej pośmiertnej kariery.

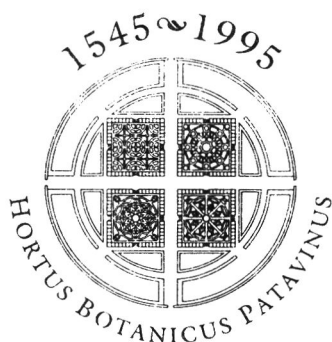
Alicja Zemanek
(Kraków)

450 LAT NAJSTARSZEGO OGRODU BOTANICZNEGO
(MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
„OGRODY BOTANICZNE – PRZESZŁOŚĆ, TERAŹNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ”,
PADWA, 29–30 CZERWIEC, 1995)

Ogród Botaniczny Uniwersytetu w Padwie, położony w malowniczym sąsiedztwie Bazyliki del Santo, należy do najczęściej odwiedzanych ogrodów świata. Geometryczny układ zieleni, trwającej od czasów Renesansu w harmonijnej symbiozie z architekturą, pomniki dawnych uczonych ukryte w cieniu kilkusetletnich drzew, tworzą niecodzienną atmosferę tego miejsca, które stało się symbolem odrodzenia nauk przyrodniczych w szesnastowiecznej Europie. Sławny Hortus Patavinus, założony 29 czerwca 1545, pełni od czterystu pięćdziesięciu lat rolę zakładu naukowego, ośrodka aklimatyzacji roślin i edukacji przyrodniczej. Niewiele zmienił się od czasów, kiedy bywali w nim Galileusz i Vesalius, zmianom na przestrzeni lat ulegała jedynie jego rola w historii nauki. W drugiej połowie XVI w. stał się wzorem dla innych włoskich i zagranicznych ogrodów, zakładanych w celach naukowych i edukacyjnych. Na przełomie XVI i XVII w., w czasach kierownictwa Prospera Alpiniego (1553–1616) – jednego z pierwszych badaczy przyrody Egiptu, Hortus Patavianus (wraz z katedrami botaniki lekarskiej) zaczął pełnić funkcję ważnego ośrodka badań i aklimatyzacji roślin. W następnych wiekach, kiedy centrum rozwoju nauki o roślinach przeniosło się za północną granicę Alp, pozostał ważnym punktem na mapie naukowej Włoch, związanym z działalnością wielu znakomitych uczonych, jak Roberto de Visiani (1800–1878), Pier Andrea Saccardo (1845–1920), czy Carlo Cappelletti (1900–1990). Obecnie Ogród Botaniczny w Padwie (Orto Botanico di Padova), kierowany przez prof. Elbę Cappelletti, jest przede wszystkim placówką muzealną, wchodzącą w skład Międzywydziałowego Centrum Muzeów Naukowych (Centro Interdipartimentale Musei Scientifici), pełni też, jak dawniej, funkcje naukowe i dydaktyczne.

**450° ANNIVERSARIO DI FONDAZIONE
DELL'ORTO BOTANICO DI PADOVA
(29 GIUGNO 1545)**

**450th ANNIVERSARY OF FOUNDATION
OF THE BOTANIC GARDEN OF PADUA
(29 JUNE 1545)**

CONVEGNO INTERNAZIONALE
INTERNATIONAL SYMPOSIUM

**ORTI BOTANICI: PASSATO, PRESENTE, FUTURO
BOTANIC GARDENS: PAST, PRESENT, FUTURE**

PADOVA - ITALY
29-30 GIUGNO 1995 (29-30 JUNE 1995)

PROGRAMMA - PROGRAMME

Uroczystości jubileuszowe 450-lecia, zorganizowane w dniach 29–30 czerwca 1995, stały się świętem społeczności botaników całego świata, przyciągnęły też historyków nauki, kultury, sztuki ogrodniczej oraz badaczy dziejów uniwersytetów. W międzynarodowym sympozjum, zatytułowanym *Ogrody botaniczne – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość (Botanic gardens – past, present, future)* wzięło udział kilkaset osób z Argentyny, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Indii, dawnej Jugosławii, Niemiec, Polski, Portugalii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Włoch. Władze Uniwersytetu Padewskiego

zorganizowały jubileusz z szerokim rozmachem, dzięki pozyskaniu wsparcia finansowego kilkunastu instytucji, wśród których znalazło się m.in. Ministerstwo Nauki i Techniki, Ministerstwo Kultury, Akademia dei Lincei, Włoskie Towarzystwo Botaniczne. Obrady odbywały się w historycznej scenerii jednego z najświetniejszych budynków uniwersyteckich „Palazzo del Bò”, w którym wykładał niegdyś Galileusz, a na ławach studenckich zasiadali Mikołaj Kopernik i William Harvey. Warto przypomnieć, że Uniwersytet w Padwie, założony w 1222 r., jako jeden z pierwszych w świecie, pełnił od XIII do XVII w. rolę międzynarodowego ośrodka naukowego, w którym zrodziło się wiele nowych idei, szczególnie ważnych dla rozwoju astronomii, filozofii, prawa i medycyny.

Padewskie sympozjum stało się okazją do szerokiej dyskusji na temat roli ogrodów botanicznych na przestrzeni wieków, ich znaczenia w obecnym, zindustrializowanym świecie oraz przyszłości w nadchodzącym, dwudziestym pierwszym stuleciu. Wygłoszono 42 referaty w dwóch sesjach tematycznych: *Ogrody botaniczne w ciągu wieków* oraz *Ogrody botaniczne – stan obecny i perspektywy rozwoju*.

Referaty plenarne, otwierające sesję historyczną dotyczyły zagadnień ogólnych: *Botanika europejska w XVI w.* (J. de Koning, Holandia), *Ogrody botaniczne a rozwój botaniki systematycznej* (H.W. Lack, Niemcy), *Ogrody botaniczne i ich rola w kształtowaniu się koncepcji leku* (A. Bruni, Włochy). Bardziej szczegółowy charakter miał referat M. Venturiego Ferriolo (Włochy) poświęcony średniowiecznemu ogrodowi roślin leczniczych w Salerno na Sycylii. Szkoda, że w wystąpieniach plenarnych zabrakło syntetycznego referatu na temat historii dostojnego jubilata – ogrodu padewskiego. W związku z wydaniem książki poświęconej jego dziejom (dołączonej do materiałów zjazdowych) organizatorzy zdecydowali się pominąć prezentację rodzimych osiągnięć (z dużą szkodą dla uczestników, ponieważ refleksja nad jedną z najstarszych instytucji naukowych, jaką jest Hortus Patavinus mogłaby przynieść wiele interesujących uwag na temat rozwoju botaniki, historii aklimatyzacji roślin, polityki naukowej, czy międzynarodowej współpracy uczonych). Nie zrekompensowała tej luki część sesji historycznej, dotycząca różnych aspektów historii padewskiego ogrodu, ponieważ zabrakło w niej syntetycznego spojrzenia. Zaprezentowano tutaj m.in. takie zagadnienia jak: korespondencja P.A. Mattioloego z pierwszymi dyrektorami (S. Ferri, Włochy), założenia kompozycji przestrzennej (M. Azzi Visentini, A. Bonomini, Włochy), siedemnastowieczne kolekcje roślin z padewskiego ogrodu w zbiorach Hansa Sloane'a, zachowane w Muzeum Historii Naturalnej w Londynie (C.E. Jarvis, Wielka Brytania), wpływ Uniwersytetu w Padwie na rozwój botaniki polskiej w okresie Renesansu (A. Zemanek, Polska), rola botaników padewskich w poznaniu flory Monte Negro (V. Pulevic, D. Vincek, dawna Jugosławia). Pozostałe referaty historyczne dotyczyły w większości ogrodów botanicznych Italii: m.in. w Mediolanie (A. Visconti, Włochy), Modenie (D. Dallai, E. Antonini, C. Del Prete,

Włochy), Padwie – ogrody prywatne (P. Bussadori, Włochy), Pawii (L. Erba, Włochy) i Rzymie (G.M. Nardelli, A. Menghini, Włochy). Dwie prezentacje poświęcone ogrodom północnej i wschodniej Europy: projektowi rekonstrukcji szesnastowiecznego ogrodu Tychona de Brahe w Uraniborgu na wyspie Ven (K. Lindquist, Szwecja) oraz historii ogrodów botanicznych na terenie Ukrainy (Z. Zhivitsky, Ukraina).

Drugi dzień obrad poświęcony był ogrodom botanicznym współczesności. Charakter przewodni miało wystąpienie P.S. Wyse Jacksona z Richmond (Wielka Brytania), przewodniczącego międzynarodowej organizacji (Botanic Gardens Conservation International), zatytułowane *Rola ogrodów botanicznych w ochronie bioróżnorodności*. Referat, bogato ilustrowany przezręczami, był interesującą refleksją nad działalnością ponad tysiąca pięciuset ogrodów botanicznych istniejących obecnie na świecie. Jak podkreślił autor, ich głównym celem stało się zadanie, którego nie przewidywali uczeni Renesansu: ochrona zagrożonej szaty roślinnej świata w warunkach panującej antropopresji oraz szeroka popularyzacja wiedzy o przyrodzie, w świecie kultu dla techniki i beztroskiego niszczenia wartości przyrodniczych. Pozostałe referaty, omawiające ogrody botaniczne wielu obszarów geograficznych, pokazały, w jakim stopniu zadania te realizowane są w różnych regionach świata. Zamknięciem uroczystości jubileuszowych była burzliwa dyskusja panelowa, wzbogacona o liczne głosy z sali. Dotyczyła sytuacji ogrodów współczesnych, borykających się często z trudnościami finansowymi i brakiem należytego zrozumienia w społeczeństwie. Dość gorzko zabrzmiały słowa o zagrożeniu obchodzącego właśnie jubileusz ogrodu padewskiego, z powodu projektu budowy osiedla mieszkaniowego na pobliskich działkach, mogącego doprowadzić do niebezpiecznego obniżenia poziomu wód gruntowych (Uniwersytet nie ma funduszy na wykupienie tych terenów). Jeden z uczestników dyskusji słusznie zauważył, że nikomu nie przychodzi dziś na myśl zburzenie Bazyliki św. Piotra lub innych zabytków sztuki, dla rozbudowy nowoczesnych dzielnic, wciąż jednak nie docenia się zabytków przyrody i nauki, do jakich należy Hortus Patavinus oraz wiele innych ogrodów świata.

W czasie sympozjum trwała na dziedzińcu Palazzo del Bò sesja posterowa ilustrująca przeszłość i teraźniejszość ogrodów botanicznych oraz przyrodniczych zbiorów muzealnych. Niezapomnianym przeżyciem stało się dla uczestników wieczorne przyjęcie w Ogrodzie Botanicznym, nawiązujące swym charakterem do dawnych renesansowych biesiad. W Ogrodzie, iluminowanym setkami świateł, tańczyli w antycznych strojach członkowie zespołu baletowego „Percorsi di Armonia”, a dyskusje kularowe przeciągnęły się do późnego wieczora. Akcentem uzupełniającym spotkanie padewskie była całodzienna wycieczka w Alpy Weneckie, na płaskowyż Cansiglio Plateau, gdzie odbyła się inauguracja nowego ogrodu botanicznego roślin alpejskich, poświęconego pamięci padewskiego botanika G. Lorenzoniego. Zadaniem ogrodu, zorganizowanego przez Zarząd Leśny Regionu

Veneto (Azienda Regionale Foreste de Veneto) jako terenowa stacja naukowo-dydaktyczna, będzie uprawa i ochrona rzadkich gatunków roślin alpejskich oraz edukacja studentów i szerokich kręgów społeczeństwa.

Alicja Zemanek
(Kraków)

POLSKO-NIEMIECKIE SYMPOZJUM HISTORYKÓW MEDYCYNY

Współpraca polskich i niemieckich uczonych w dziedzinie historii medycyny miała początkowo charakter indywidualny. W 1977 r. zostało podpisane porozumienie między Polskim Towarzystwem Historii Medycyny a Niemieckim Towarzystwem Historii Medycyny NRD. Efektem tego było organizowanie wspólnych konferencji naukowych na przemian w Polsce i Niemczech wschodnich. Wieloletnie kontakty uczonych z ośrodków naukowych Polski i Niemiec, ostatnio także zachodnich, przyczyniły się do wytworzenia klimatu zrozumienia, szacunku i przyjaźni. Zwłaszcza, że spotykano się nie tylko na sympozjach bilateralnych ale i na zjazdach europejskich. Wytworzona płaszczyzna koleżeńskiego porozumienia pozwoliła na podejmowanie wspólnych prac badawczych, interesujących obie strony, wymianę doświadczeń i prelegentów, a także ocenę i naświetlenie wspólnych problemów historycznych z zakresu historii medycyny, nawet tych trudnych i kontrowersyjnych.

Kolejne polsko-niemieckie sympozjum odbyło się w Szczecinie w dniach 26–28 października 1995 r. nt. *Polacy i Niemcy w walce z chorobami zakaźnymi w pierwszej połowie XX w.* Zorganizował je prof. dr hab. med. Tadeusz Brzeziński, kierownik Zakładu Historii Medycyny i Etyki Lekarskiej Pomorskiej Akademii Medycznej, zarazem prezes Szczecińskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji oraz redaktor naczelny „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”.

W trakcie obrad wygłoszonych zostało 18 referatów naukowych. Oto ich tematyka: 1) Rolf Winau, Berlin – *Od zastosowania surowic do chemioterapii*, 2) H. Schadewaldt, Düsseldorf – *Niekieckie badania w dziedzinie medycyny tropikalnej po pierwszej wojnie światowej*, 3) Peter Schneck, Berlin – *Paul Ehrlich (1854–1915) i jego kontakty z lekarzami Europy Wschodniej przy próbach pierwszych chemioterapeutyków*, 4) Antoni Jonecko, Kraków – *Górnoślązak Gustaw Giemsa (1867–1948) – jego uniwersalna metoda barwienia mikroskopowego i zasługi dla medycyny tropikalnej oraz chemioterapii*, 5) Heinrich Goerke, München – *Radiologia i gruźlica w Niemczech w pierwszej połowie XX stulecia*, 6) Ingrid Kästner, Lipsk – *Budowa stacji zakaźnych w Lipsku w początku bieżącego stulecia*, 7) Susanne Hahn, Drezno – *Problemy higieniczno-przeciwepidemiczne*